

Hadis ilmi üzerine

Çanakkale/Biga/Sakarya Mahallesinden Alaeddin Ağırbaş: “Ben hadislerin; müfessirlerin adının dipnot şeklinde verilip, Hazret-i Muhammed’in (asm) söylediği sıraya göre dizilerek bir kitap ya da seri kitaplar halinde sunulduğunu sanıyordum. Fakat dizgide bir karmaşa olduğunu gördüm. Meselâ Kütüb-ü Sitte’den aldığım 1684 nolu İmran İbn-i Husayn’dan (ra) aktarılan hadis-i şerif ile Camiü’s-Sağir isimli kitabın 1684 nolu Ebu Saidden rivayet edilen hadis-i şerif farklı konulardan söz etmektedirler. Bu durumu izah eder misiniz? Ayrıca ben, astronomi ya da var oluşla alakalı ve fizik, kimya ile ilgili hadisler arıyordum. Fakat gördüğüm kadarıyla hadisler genellikle dinin edebi ve felsefi konulara ağırlık vermektedirler. Bu hususta da bir açıklamanız olacak mı?”

Peygamber Efendimiz’in (asm) mübarek hadisleri, hadis ilminin kuralları çerçevesinde sıhhatli usûl ve yollarla toplanmış ve kitaplaştırılmıştır. Hadis ilmi, Peygamber Efendimiz’in (asm) sözleri, davranışları, hareketleri, kabulleri ve retleri ile bunları öğrenme metotlarını konu alan başlı başına bir ilim dalı olarak ilk zamanlarda doğmuş ve gelişmiştir.

Peygamber Efendimiz (asm) zamanında ilim, inmekte olan Kur’ân ve Kur’ân’ın canlı açıklaması hükmünde bulunan Peygamber Efendimiz’in (asm) davranışları ve sözleri idi. Sahabeler İslâm’ın ilme verdiği önemden hareketle Kur’ân âyetlerini indikçe öğrenip, ezberleyip, gereğince amel ettikleri gibi, Peygamber Efendimiz’in (asm)

hadislerini de dikkatlice dinleyip ezberliyorlardı. Peygamber Efendimiz'in (asm) mescidi bir okul gibiydi. Mescide bitişik odalarda suffe ashabı ilim öğrenmekle meşguldü.

Peygamber Efendimiz'in (asm) vefatından sonra şanlı sahabeler Peygamber Efendimiz'in (asm) davranışları ve sözleri ile ilgili bildikleri şeyleri rivayet etmeye başladılar. Bu dönemde işittikleri her hadisi ezberleyen hadis bilginleri yetişti. Bu arada, uydurdukları hadislerle İslâm'ı ve Müslümanları bulandırmak isteyen fitneciler de eksik olmuyordu. Bu açıdan, hadisleri Peygamber Efendimiz'in (asm) mübarek ağzına kadar ulaştıran zincirin kimliği, kişiliği ve güvenilirliği üzerinde bu dönemde önemle duruldu ve bu zincirin güvenilir olması derecesinde hadislere sıhhat dereceleri verildi. Bu amaçla Hadis Usûlü adıyla yeni bir ilim dalı kuruldu. Hadis bilginleri bu ilim dalının ince ve duyarlı ölçüleriyle, bir sarraf titizliğinde sahih hadisleri topladılar. Kimi bilginler hadislerini fıkıh bölümleri çerçevesinde tasnif ettiler ve adına Sünen dediler. Kimileri Peygamber Efendimiz'in (asm) hayatını ve savaşlarını kronolojik bir sıra içinde ele aldı ve kitabının adına Siyer ve Megazi kitapları dendi. Kimileri, ibadetleri, ceza hükümlerini, haramları, helâlleri, insanlar arası ilişkileri, iletişim kurallarını, güzel ahlâkı, tıbbı, ilmi, dünya ve ahiret dengesini ve âhiret haberlerini içeren hadisleri bir araya topladı ve kitabının adına Cami dendi. Kimi bilginler de daha başka belirli konulardaki hadisleri topladılar.

Dolayısıyla muhtelif hadis âlimleri meydana çıktı ve bu âlimler hadis usûlü ölçüleriyle sahih hadisleri toplayarak muhtelif kitaplar oluşturdular. Bunlardan en güvenilir olması itibariyle altısı Kütüb-ü Sitte olarak anıldı. Kütüb-ü Sitte âlimleri Buharî, Müslim, Tirmizî, Nesaî, Ebû Davud, İbn-i Mace adlarıyla bilinen alimlerdir. Bu alimlerin her birisinin Kütüb-ü Sitte içinde ciltlerle hadis kitapları vardır. Tabiatıyla bu hadis kitapları sayfa ve numara olarak birbirinin aynı değildirler. Buna gerek de yoktur. Hadislerinin sıhhatli olması bizim için yeterlidir. Diğer bir husus da, hepsini bir arada düşündüğümüzde karşımıza bir hadis hazinesi, bir bilgi deposu, bir sünnet hazinesi çıkmaktadır ki, bu, Müslümanların zenginliğidir. Hıristiyanlar ve Yahudiler Allah'ın kitabını koruyamazken; Müslümanlar Allah'ın kitabı olan Kur'ân'ı korumakla beraber, Allah'ın peygamberinin de sözlerini cilt cilt kitaplarda sıhhatli biçimde ayrıca derleyip toplamışlar ve korumuşlardır. Bu bir ayrıcalıktır.

Kur'ân-ı Kerim de, hadisler de var oluşu, var oluşun hikmetlerini, nasılını ve niçinini açıklarlar. Fakat ne Kur'ân-ı Kerim, ne de hadis-i şerifler konularını başlı başına astronomiye, fizik veya kimya alanına veya başka bir ilim alanına tahsis etmezler. Fakat astronomi, fizik, kimya ve sair ilimleri alabildiğine teşvik ederler. Mesela Kur'ân, "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" buyurarak her çağda bilginin

üstünlüğünü kesin olarak ilân eder. Keza Peygamber Efendimiz (asm) bilgiyi Müslüman'ın yitik malı ilân etmiş, onu nerede bulursa almasını emir buyurmuştur.

Akıllı insan için teşvik yeterlidir. Nitekim, her ilmin detayına girilseydi, o günün insanı bunu anlamakta güçlük çekecekti. Diğer yandan akıl, vahyin detaylandığı ilim ile yetinecek, hazıra konacak, kendisini geliştirmeyecek, yeni buluşlar yapmayacak, yeni ürünler sunmayacak, tembelleşecektir. Öte yandan, teknik buluşlar konusunda fevkalade elverişli ve becerikli bulunan akıl; edep, ahlâk, erdem ve terbiye kuralları belirleme konusunda yetersizdir, bunlar için vahye muhtaçtır, peygamber irşadına ihtiyaç duyar.